

MUSIĆ MUHAREM

"SJEĆANJA NA RADNIČKI POKRET U BANJOJ LUCI"

Stanovao sam u Gornjem Šeheru, gdje je prije rata živilo mnogo aktivista koji su neposredno bili uključeni u sindikalni i politički rad. Partija je prije rata u Gornjem Šeheru imala jako političko uporište. Tamo su se održavali brojni partijski sastanci, pa i partijske konferencije. Autoritet Partije bio je jak jer su postojali i brojni simpatizeri. Treba imati u vidu da se u Gornjem Šeheru stalno regrutovao radnički podmladak iz brojnih radničkih porodica.

U banjalučkom radničkom pokretu iz Gornjeg Šehera naročito spominjem Muhameda Kazaza, Idriza Maslu i Smajlu Fazlića, koji su pored mog brata Idriza bili članovi Partije prije 1930. godine. Usko sam se družio sa Kazazom i Maslom, a i sa Osmanom Karabegovićem, koji je stanovao jedno kilometar od naše porodične kuće.

O radničkom pokretu stičem prva saznanja još kao šegrt. Kroz druženje sa članovima Skoja i Partije moja su se saznanja proširila. Uzgred rečeno, moji najbliži drugovi bili su Muhamed Kazaz i Idriz Maslo.

Poslije hapšenja 1929. godine moj je životni put još više bio vezan za radnički pokret. Kada sam otišao na otsluženje redovnog kadrovskog roka 1930. godine, pratila me je nepovoljna politička ocjena: sumnjiv zbog komunizma. Zbog toga sam svih 18 mjeseci bio pod paskom jer se na mene stalno sumnjalo da sam komunista. Iskreno rečeno, imponovala mi je lično takva ocjena jer sam već tada znao da je za nekog čast da bude primljen za člana. Narednik čete Uroš Cvijetić saopštio mi je da sam takvu karakteristiku dobio od Vojnog okruga u Banjoj Luci. Služio sam u mjerničkoj četi pri Artiljeriji-

skoj školi II armijske oblasti. U ovoj su istoj jedinici kasnije služili Kadenić Teufik-Cinkara, Drago Mažar i mnogi drugi Banjalučani.

Poslije povratka iz vojske zaposlio sam se kod svog majstora Franje Kokmana u današnjoj ulici Kasima Hadžića, gdje sam ranije izučavao zanat. Dakle, u jesen 1931. godine počeo sam da radim kod spomenutog majstora.

Uključio sam se odmah u rad sindikalne podružnice drvodeljskih radnika. JUSUFA TULIĆA, jednog od istaknutih aktivista u banjalučkom radničkom pokretu, tada već nije bilo u Banjoj Luci jer je u ljeto iste godine sa EDOM KUNŠTEKOM otišao iz Banje Luke. Govorilo se da su otišli u inostranstvo.

U podružnici drvodeljaca aktivni su bili FRANJO SARAFIN, JAKOB ŠMIT i OBREN NIKIĆ. Mislim da su nekako u to vrijeme Sarafin i Šmit postali članovi Partije. Podružnica je bila veoma aktivna, ali se sada ne mogu sjetiti svih aktivista iz tog vremena.

Uključio sam se i u rad KPD "Pelagić", gdje sam pjevao kao prvi tenor, i solo, i u oktetima. Pjevao sam zajedno sa STEVOM NEŠIĆEM, RADOM LIČINOM i još nekima.

Bio sam dosta aktivan i kretao sam se u društvu naprednih drugova. Preko njih sticao sam saznanja o radničkom pokretu i ulozi Komunističke partije. Osman Karabegović je sa mnom politički radio. Jednog dana 1932. godine rekao mi je IDRIZ MASLO da dodjem u kuću IVICE MAKORA, stolarskog radnika. Kad sam došao u zakazano vrijeme, tu sam zatekao Idriza Maslu, Vilka Vinterhaltera i Ivicu Makora. Sve te drugove i ranije sam poznavao. Tada su mi rekli da sam primljen za člana KPJ.

Sekretar ćelije bio je Vilko Vinterhalter. Sastanke smo održavali pod vedrim nebom, a i u stanu Makora. Teoretski se radilo, a i razmatrala pitanja u sindikalnom radu.

Negdje 1934. godine rečeno mi je da predjem u drugu ćeliju. Članovi ćelije bili su NIKICA PAVLIĆ i ETHEM-LEDA KARABEGOVIĆ. Sekretar je bio Nikica Pavlić. Koliko se sjećam, Idriz Maslo mi je rekao da prelazim u drugu ćeliju. Moglo je to biti negdje u ljeto 1934. godine. Ubrzo, mislim iste godine, ova ćelija je reorganizovana i ja sam dobio zadatak da predjem u partijsku ćeliju u Gornjem Šeheru u kojoj su bili DŽEVAD MAG-

LAJLIĆ i HUSO MAŠINOVIC. Sekretar ćelije bio je Dževad Mag-
lajlić. Partijski rad bio je i teoretski, ali su se više raz-
matrala konkretna praktična pitanja iz sindikalnog rada i
rada u društvima. Radilo se na realizaciji konkretnih zada-
taka, o čemu su se na sastancima podnosili izvještaji.

Godine 1934. bio sam u partijskoj ćeliji u Vat-
rogasnom spremištu, koje je bilo u nadležnosti Gradske op-
štine. U ćeliji su bili BRANKO PAJIĆ i BRANKO DJUKIĆ, koji su
u to vrijeme bili primljeni u članstvo. Sekretar naše ćelije
bio je JOSIP-ŠOŠA MAŽAR. Kada je Šoša napravio neki ispad u
odnosu na TEUFIKA-CINKARU KADENIĆA za sekretara ćelije do-
šao je NIKO JURINČIĆ. Šoša je bio smenjen sa dužnosti sekre-
tara zbog netaktilnog istupa.

Budući da raniji pokušaji da se politički osvo-
ji uprava društva "Bratstvo" u Gornjem Šeheru nisu uspjeli,
dat je partijski zadatak da se u Gornjem Šeheru osnuje društ-
vo "Budućnost". Članovi Partije u Gornjem Šeheru dobili su za-
datak da se ~~maxkomzadatu~~ angažuju. U društvu "Budućnost"
izabran sam za sekretara. U rukovodstvu društva, odnosno u
Upravnom odboru, od članova Partije bio sam samo ja. Vjerovat-
no je data direktiva da u upravu društva ne ulaze oni koji
su policijskim organima bili sumnjivi kao komunisti. Tada su
u "Budućnosti" radili aktivno: Muhamed Kazaz, Idriz Maslo,
Smajo Fazlić, Ajša Karabegović, Meho Plivac, Ibrahim Delić itd.

Godine 1936. uhapšen je veliki broj banjalučkih
komunista: Maslo, Ethem-Leda, Kasim Hadžić, Veljko Djordjević
i drugi. Zavladao je strah od veće provale. Nije se znalo kak-
vo će biti držanje onih koji su uhapšeni. Uhapšeno ih je mno-
go, a svi su tada ili ranije bili povezani sa drugim komunis-
tima, tako da je mogla biti provaljena cijela partijska orga-
nizacija. Znalo se da su došli agenti iz Zagreba koji su is-
ledjivali uhapšene drugove. No, svi su imali dobro držanje i
provala se dalje nije širila.

Naša partijska ćelija nastavila je sa radom. Ra-
dili su i drugi komunisti koji nisu bili uhapšeni, izuzev stu-
denata komunista koji su otišli u Zagreb i Beograd. Prikuplja-
la se Crvena pomoć, kasnije nazvana Narodna pomoć. Pomagalo se

porodicama uhapšenih drugova. Konkretno, pomagali smo porodicu našeg druga Tukića, koji je kod nas radio, ali je partijski bio povezan u nekoj drugoj ćeliji.

Zaboravio sam spomenuti da smo i mi učestvovali u akciji protiv direktora Gimnazije Gordića. Bilo je to, koliko se sjećam, 1934. godine. U tome su bili aktivni i stariji drugovi: Edi Sola, Munib Maglajlić, Šoša Mažar, Nedžib Demirović, Šefket Maglajlić i drugi. Pisali smo po gradu parole: "Roditelji, čuvajte vašu djecu jer je Gordić kurvar! i slične. U toku noći pisali smo ih svuda po gradu tako da je izjutra grad osvanuo ispisan ovakvim i sličnim parolama. Ova je bila jedna opšta i organizovana akcija.

Sjećam se tuče sa vrijeme predavanja FELIKSA NE-DŽELSKOG, održanog u Hrvatskom domu. Ugašeno je svjetlo i došlo je do obračuna. Koliko se sjećam, predavanje nije završeno.

U vrijeme demonstracija zbog okupacije Čehoslovačke policijska ili upravna vlast od nas je tražila da šmrkovima poljevamo demonstrante. Branko Pajić vozio je kola. Međutim, Branko Pajić produžio je vožnju do Narodnog pozorišta gdje smo stali. Nismo htjeli da izvršimo naredjenje. Zbog toga je kasnije Branko Pajić bio kažnjen, ali mi nije poznato kakvom novčanom kaznom.

7. januar 1977. godine

Banja Luka

(Muharem Musić)

**Musić Muharem: Sjećanja na radnički
pokret u Banjoj Luci.**

(N a s t a v a k)

U Gornjem Šeheru društvo "Budućnost" i društvo "Bratstvo" bila su dva svijeta, dva socijalno i politički podjeljena tabora. Oko "Bratstva" okupljali su se klerikalno nastrojeni, nacionalistički opredeljeni i režimski orijentisani Muslimani, pretežno iz redova trgovačke čaršije, dok su se oko "Budućnosti" okupljali radnici i zanatlije, a i napredno orijentisani intelektualci. Dolazilo je i do sukoba sa vjerskim i nacionalnim prizvukom jer su iz rukovodstva "Bratstva" koristili svaku priliku da istaknu kako članovi i oni koji se okupljaju oko "Budućnosti" vrše izdaju muslimanskih interesa. Bio je to krug onih koji su pod interesima muslimanskog stanovništva Gornjeg Šehera i Novoselije podrazumjevali svoje ekonomske interese, interese trgovačke čaršije, interese propalih aga i begova, interese onih koji su se politički vezivali sa režim da u okviru JBRZ obezbjeđe i svoje učešće u sistemu vlasti.

Kada su u "Bratstvu" priredjivali zabave dolazio im je mali broj ljudi, uzak krug onih koji su vezivali svoje interese za sistem vlasti, pribrajaajući im i one koji su se njima dođvoravali. Nasuprot njima, naše priredbe u "Budućnosti" bile su masovno posjećene jer su dolazili na priredbe i naši drugovi iz grada. Treba imati u vidu da su postojale kulturno, kadrovske, političke i druge veze sa RKFD "Pelagić", a i sa KAB-om. Taj se rad na određeni način proširivao. U političkom smislu, bili smo neka vrsta produžene ruke djelovanja "Pelagića" jer su naši napredni omladinci bili i u "Pelagiću", a članovi "Pelagića" u "Budućnosti". Budući da "Budućnost" nije imao svog bora, naši su članovi pjevali u "Pelagiću", a članovi "Pelagića" nastupali su na našim priredbama. Najvažnije je bilo u svemu tome da smo uspjeli oko "Budućnosti" okupiti omladinu. U tom cilju ovo društvo je i osnovano da bi u namoj toj sredini Gornjeg Šehera i Novoselije istrgli is-

poš mogućeg uticaja "Bratstva"omladinu svih uzrasta.U tome smo i uspjeli uz puno angažovanje članova KPJ i SKOJ-a, kojih je na tom dijelu grada bilo prilično.

Društvo se omasovilo odmah na početku.Prvi predsjednik je bio Muharem Sikirić,koga smo uzeli za predsjednika da bismo maskirali naše političke pretenzije na okupljanju omladine kroz kulturni rad.Taj je Sikirić bio prohrvatski orijentisan,a u političkom smislu neobojen.Nedjuttim,uspostavljanjem ustaške vlasti 1941.godine otavlja se u službu okupatora i domaćih kvistlinga da bi ispunio neke svoje citne političke ambicije i ostvario ekonomske interese.Stavljajući se u službu ustaških vlastina,pokušao je u Gornjem Šeheru i Novoseliji da privoli građane na saradnju sa vlastima,ali u tome nije uspio.Budući da je postao opasan za radnički pokret,posebno za ilegalni rad aktivista NOP-a u Gornjem Šeheru jer su mnogi zbog njega stradali,donesena je odluka da se on likvidira.Po dobivenom zadatku drugovi iz partizanskog odreda došli su u Banju Luku i ubili ga u Gornjem Šeheru,nislin januara 1942.

Nada je bio prvi predsjednik,Muharem Sikirić nije dugo ostao na toj dužnosti,tek toliko da se ozvaniči rad i otklone sumnje režima u pogledu unutrašnjeg sadržaja rada.Neko vrijeme predsjednik je bio i Dedo Gazić.Ocijeli istorijat rada u "Budućnosti" nije mi poznat jer sam u društvu ostao do 1938.godine,u koje sam i otišao na rad po partijskom zadatku.

Društveno sam radio u Gornjem Šeheru po dobivenoj partijskoj direktivi,nada mi je radno mjesto bilo u kolarsko-stolarskoj radionici Gradske opštine,koja je bila u sklopu Vodevodne radionice,odnosno Vatrogasnog spremišta kod džamije Ferhadije.Tu sam bio partijski vezan u čeliji sa Brankom Pajićem i Brankom Djukićem,čiji je sekretar bio Josip Joža Nažar.Nada je Joža bio smenjen sa položaja sekretara zbog nekog sukoba sa Teufikom Cinkera Kadonićem za vrijeme putovanja u Tešić,za sekretara je došao Niko Jurinčić.Sastanke smo održavali najčešće u garaži gdje su bila smještena vatrogasna kola.Mjesto je bilo veoma pogodno jer je bilo sklonjeno od znatiželjnika.Vanjska vrata

bila su uvijek zatvorena, a ulazilo se samo na sporedna vrata. Budući da smo svi bili vatrogasci, uvijek se mogao naći odgovor zbog čega se nalazimo zajedno. Kada je Šoša počeo raditi kao vozač valjka Gradske opštine, ponajmanje je moglo biti sumnjivo njegovo prisustvo. Ni prisustvo Mike Jurinčića nije pobudjivalo sumnju jer je radio u neposrednoj blizini u mesnici svoga oca. Mesnica je bila u glavnoj ulici preko puta sahat kule.

S nama je u Vodovodnoj radionici radio kao vozač Ivo Tukić, ali on s nama nije bio u istoj ćeliji. Međutim, nije mi poznat za koju je ćeliju bio vezan. Vjerujem da je po partijskom zadatku poslan na rad u neku uličnu, a možda i industrijsku ćeliju.

Prešao sam u partijsku ćeliju Gradske opštine neposredno po dobivanju zaposlenja 1. aprila 1937. godine. Do tada sam, kako rekoh, bio u teritorijalnoj ćeliji (tada nazivane: ulične). Huso Mašinović primljen je sa člana KPJ, bar koliko ja znam, 1932. godine. Naš pročelnik, kako smo tada nazivali sekretara Dževada Haglajlića, bio je član Partije još od ranije.

U to sam vrijeme bio zaposlen u Pilani Nanuta u Gornjem Šeheru, odnosno u dijelu nazvanom Tabaci. U ovoj Pilani tada su radili: Ante Jakić, Adil Alagić, Jusuf Imanović (zvan: Tarzan), Fehim Tufekčić i Mustafa Tufekčić. Tu je kao nije radio i Adem Bajagić, koji je izučio zanat kod Dranka Pajića u Vodovodnoj radionici. Tu je sa ocem, naćehom i bratom Karlom stanovao Franjo-Graco Nanut.

Ante Jakić i Adil Alagić radili su kao bravari, a kasnije i Adem Bajagić, dok su kao fizički radnici radili Mustafa-Treho Tufekčić, Fehim Tufekčić i Jusuf-Tarzan Imanović. Već tada su bili članovi Škoja ili Partije Anto Jakić, Adil Alagić i Adem Bajagić. Međutim, nije mi poznato s kim su bili vezani. Vjerovatno je tu bila jedna ekolojska ili partijska ćelija.

Ja sam tada u ovoj Pilani radio kao stolar. Huso Mašinović bio je tada fizički radnik u kamionolomu preko Vrbasa kod poslodavca Mike Čondrića. Počeo je mog odlaska iz

Nanutove pilane u nju je došao na rad Huso Mešinović. Međutim, ubrzo je prešao na rad u kafanu društva "Budućnost", gdje je pripremao kafu zajedno sa svojim bratom Mehmedalijem. Uzgred rečeno, Mehmedalija je prije toga bio kafeđija u sanatlijskom udruženju "Fadilet".

U ovoj uličnoj ćeliji u Gornjem Šeheru sa Dževodom Maglajlićem i Husom Mešinovićem bio sam od 1935. godine. Tada je ova ćelija i formirana jer je negdje početkom 1935. godine došlo do nekih reorganizacija ćelija.

Sastanke smo održavali najčešće u mojoj kući jer je za sastanke bila veoma pogodna. U njoj smo stanovali samo ja i moj mlađji brat Avdo. Nas dvojica živjeli smo sami jer nam je majka umrla 1918. godine, a otac 1927., dok su se braća poženila, a sestre udale. Stanovao sam na desnoj obali Vrbasa preko puta Nanutove pilane.

Ljeti smo držali sastanke na otvorenom prostoru: šljivicima, baštama i u šumi. Na slobodnom prostoru bili smo i najsigurniji od mogućeg iznenađenja. Proradjivali smo ilegalni materijal koji je donosio Dž. Maglajlić, obično partijske listove i biltene. Dževad nam je objašnjavao neka za nas nerazumljiva teoretska pitanja. On tada nije nigdje radio. Bio je veoma dobar drug, veoma pristupačan, pošten i ne-sebičan.

Za izbore 5. maja 1935. godine dobivena je direktiva da se glasa za opoziciju i da se propagira među građanima glasanje za opoziciju. Na temu smo se i angažovali u našim razgovorima sa posmanicima. Prije toga bilo je govora, koliko se sjećam, da će Partija istupiti sa svojom samostalnom listom.

U Gornjem Šeheru postojale su skojevske ćelije, ali ne znam ko je sve bio u njima. Bilo je jako mnogo politički naprednih omladinaca koji su aktivno radili, a primljeni su u SKOJ tek nešto kasnije. Znam da se negdje pred kraj 1935. godine govorilo da je Nedžib Demirović otišao u inostranstvo. Međutim, ubrzo je došao u Banju Luku, ali se politički pasivizirao. Zaposlio se čak kod reis-ul-uleme u Sarajevu, mlađim Maglajlića, te nosio i fes. Tako se i diskreditirao u očima drugova.

U partijskom radu razmatrala se aktivnost u društvima i udruženjima gdje su pojedini članovi bili angažovani. Podnosili su se i izvještaji šta je urađeno. Pred kakvu skupštinu ili manifestaciju uvijek se razmatralo pitanje kako treba istupati. Posebna pažnja posvećivana analiziranju unutrašnje i spoljne političke situacije. Razmatralo se i pitanje prikupljanja Crvene pomoći. S vremena na vrijeme dobivali smo i letke koje je trebalo rasturiti. Rasturanje letaka vršili smo po noći.

Rad u Gornjem Beheru bio je dosta intenzivan. Jedan od aktivista bio je i ANTE JAKIĆ, veoma otresit i energičan mladić, odvažan u svim svojim nastupima. Bio je ne samo drug, već i prijatelj sa Kasinom Hadžićem. Nešto kasnije se zaposlio kao Šumar u Gornjem Beheru. Stanovao je na Šehitlucina kao Šumar. Mislim da se 1938. godine oženio. Žena mu je bila iz porodice Kopanja u Rudarskoj ulici.

27. april 1977. godine

Banja Luka

(Muharem Musić)